

het is geen krachtcentrale, waar we de energie ontvangen om in ambtsdienst — ik bedoel het ambt der gelovigen — bezig te zijn in ons werk van iedere dag. Maar nogmaals: dat is geen speciaal tekort van dit werk. Het is een tekort over heel de linie. Paulus verbindt „moederschap“, dus doopvont, de taak der vrouw aan het regeerambt, ouderlingschap van de man, om zo samen bezig te zijn aan de bouw van de Kerk. Wanneer deze beide dingen weer centraal gaan worden in ons leven, krijgt ook in de romankunst de Kerk weer de plaats die zij hebben moet. R. v. R.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Ik zou U vertellen van een bekeringsgeschiedenis, nl. die van de beroemde Franse wijsgeer Bergson.

Het aantal van die geschiedenissen is zeer groot: de waarde er van kan dit adjectief niet lijden. Het verhaal omtrent Bergson, dat Jacques Chevallier gaf in de „Revue des deux mondes“ is daarom van belang, omdat het ons doet zien hoe grote rol de mystiek bij Rome speelt, waardoor het voor velen in onze dagen, die te midden van de angsten van onze tijd naar enige vastigheid zoeken voor hun leven, grote aantrekkingskracht heeft; veel meer dan de eenvoudige Schriftuurlijke waarheid, die de mens alleen, door Gods genade, wil doen steunen op de beloften Gods, ons in Zijn Woord geopenbaard.

Het is de mystiek, die, zoals steeds in revolutionaire tijd, vele gelovige en ongelovige mensen trekt. De mens leert het alleen door Gods genade af iets in zichzelf te zoeken om alleen op Gods beloften in Christus te bouwen.

Bergson was van joodsen huize, opgevoed in de orthodox-joodse leer, die naar zijn getuigenis geen indruk bij hem naliet. Ik was, zo zei hij, erger dan vijandig; ik was onverschillig.

Het was enige tijd vóór zijn heengaan, dat zijn leerling Chevallier, een rooms mysticus, hem opzocht. Hij was reeds lijdend en nam onder het gesprek zijn medicijnen in. Eerst een paar druppels homeopathie en daarna asperine.

Medisch gesproken at hij dus van twee wallen. Geestelijk trouwens ook.

Na korte inleiding stelde Chevallier de vraag, welke in die dagen — het was in Maart 1938 — velen in Frankrijk en daarbuiten bezig hield: nl. de bekering van Bergson, naar men meende, tot het christendom en dan tot de roomse kerk.

Bergson, wiens voorlezingen niet alleen door de studenten, maar ook door velen, vooral dames uit de grote wereld van Parijs, zeer gezocht waren, stond bekend als een ongelovige.

Hij brak met de aanbidding der rede, maar richtte een ander afgodsbeeld en altaar op: de intuïtie, de levensstroom van welke elk mensenleven slechts een golfje zou zijn. Zijn wijsheid deed dus warmer aan dan 't dorre intellectualisme, dat niet meer in de mode was. Maar nu hoorde men verhalen: Bergson is tot de

erkenntenis gekomen, dat God bestaat, en dat er is een leven na dit leven.

En Chevallier formuleerde zijn vraag aldus: hoe heeft Bergson God gevonden? De wijsgeer antwoordde: zeg liever, hoe vond God Bergson.

Een sympathiek antwoord. Ja, hoe? Keerde hij zich tot het Woord Gods, leerde hij de knie buigen voor de Christus der Schriften als zijn Heiland en Verlosser? Zo was het helaas niet.

Laat ik 't verhaal zijner bekering kortelings volgen. Mijn wijsbegeerte, dus verhaalde Bergson, voerde mij allengs tot de waarheid, dat niet de stof het mysterie is, maar het leven.

Ik begon in te zien, dat de mens is lichaam en ziel en dat de ziel een zelfstandig bestaan heeft, niet gesteund, eer geremd door het stoffelijke. Ook het voortbestaan der ziel loochende hij niet meer. Maar dan was hij weinig verder dan bijv. een wijsgeer als Fechner en zelfs als diens leerling Hijnmans.

De vraag kwam bij Bergson op: zou God er zijn? De bewijzen, die bijv. de roomse wijsheid dan geeft, bevredigden hem niet.

Hij deed echter de ervaring op, dat er mensen waren, die hem bekenden, dat zij, zonder nog van enige openbaring van God te kunnen spreken, toch, wat de intuïtie betreft, boven de gewone mensenmaat uitgingen.

Ik hoop, wat deze uitlating betreft, hierop nog nader terug te komen in verband met een opmerking van ds Buskes in de „Waagschaal“ over het voornamen „gereformeerde“, dat de doorsnee-mens te boven gaat.

Wat Bergson dan betreft, hij ontmoette op een wetenschappelijke receptie een dame, die hem vertelde, dat zij vijandig stond tegenover alle religie, maar op eens zonder redenering, ook niet op een abstracte wijze, zo maar, tot de erkenntenis was gekomen: God bestaat. Dit bracht de wijsgeer er toe, om een weg te zoeken, waarlangs zulke ervaring ook tot hem zou kunnen komen. Hij wilde dus God ontdekken. En daarom ging hij tot de mystieken.

Ook stelde hij zich bij het onderzoek der historie de vraag, of niet het Evangelie toch het begin van een nieuwe wereld had ingeluid. Hij geloofde niet in de verandering van de menselijke natuur. Immers, in weerwil van het christelijk geloof bleef de mensheid die zij was; alleen geleid door het belang, zich stortend in haat en krijg.

Alleen dit werd hem duidelijk, dat er onder de mensen toch zijn, bij wie dat boze eigenbelang verdwenen is en die het goede zoeken voor anderen. Had Christus dit niet geleerd? En zo kwam er bij hem de gedachte op, dat de roomse kerk toch wel een grote waarheid zou kunnen belijden.

En hij ging ook hierom tot de levenservaringen van mystieke geesten. Allereerst bij Mme. Guyon, die gelukkig nog dicht bij hem stond in die periode; maar bij haar vond hij nog te zeer de mens zelve op de voorgrond. Hij verlangde naar een volkomen belangeloosheid, een zich zelf vergeten, om zo tot God te naderen. En toen kwam hij dan tot de grote roomse mystieken, de heilige Jean de la Croix en de heilige Thérèse. Het ligt ging hem op.

Deze heiligen klommen toch op tot de hoogste top der mystiek. Zij hadden waarlijk de nabijheid Gods ervaren, de eenheid met God, die hun ziel deed doorstromen met een grote vreugde.

Sainte Thérèse kon ook zeggen: ik vond God, maar het duurde lang vóór ik Hem weer herkende. Augustinus zag op naar de hemel en de grote werken Gods. Dat is nog niet de weg. Thérèse ervoer: klim niet op tot de hemel, om God te vinden; daal neer in uzelf; dáár is God. Er moge geen directe relatie met God zijn, wat van belang is, dat is zich tot het innerlijk leven te richten, om daar alleen met God te zijn. Leibniz zei nog: God en de wereld. Maar wij kunnen niet tegelijk tot God en de wereld spreken, want om de stem van de Meester te verstaan moeten wij ons losmaken van de wereld, en gaan in de eenzaamheid. Zo kan de mens komen, hier beneden, tot 'n ervaren van God.

En zo had Bergson dan ook God gevonden. In de weg der mystiek was hij tot de ervaring, dat God bestaat, gekomen. Had hij ook de mystieke vreugde leren kennen, die echter geen vervloeiing in het goddelijke kan zijn.

Het pantheïsme heeft mij, dus Bergson, nimmer bekoord.

Het is groot God te leren ervaren, maar de mens leert daardoor juist zijn kleinheid kennen.

Bergson sprak echter ook van de Christus. En dan in echt roomse zin.

Had de historie hem reeds doen zien, dat het Evangelie toch een kracht in het leven ten goede was, de mystieken vertelden hem hoe dit kon zijn.

De grote roomse mystieken, dus zei hij, hebben niet getracht tot zekere mate het werk van Christus weer te beginnen, maar zij begeerden de imitatie, de navolging; zij wilden niet meer zijn dan incompleet, wat Christus ten volle was. Hij, Die onze zonden en ons lijden op zich genomen heeft.

Zo konden zij beleven, wat ook Christus ten volle had gezien en beleefd.

Hier zien wij hoe Bergson het karakter van de roomse mystiek goed begreep, zoals dit ook spreekt uit het bekende werk van Thomas à Kempis, waarvan het groot gemis, de waarachtige kennis der zonde, zelfs door gereformeerden niet altijd wordt doorzien. Werd Bergson nu rooms? In geen dele.

Hij had aan zijn mystieken genoeg. Hij vond de weg niet naar de Schrift.

Hij zocht zijn behoud nog in de eigen kracht. Dat hij niet tot de roomse kerk toetrad, zoals wel eens is beweerd, blijkt uit zijn testament. Daarin verzocht hij zijn nabestaanden, aan de aartsbisschop van Parijs te verzoeken, een priester te willen geven, om bij zijn uitvaart de gebeden te doen.

Als dit werd geweigerd, moest men naar een rabbi gaan, maar hem vertellend, dat Bergson liever een priester had gewild.

Merkwaardige, nog altijd joodse trek in zijn leven. Waarom vertelde ik van deze bekeringsgeschiedenis? Omdat zij is een teken van onze tijd, ook voor een zich nog noemende gereformeerde kring.

Maar daarover in een volgende brief.

Met hartelijke groeten en heilbede, uw toegenegen MARNIX.

DE „Valse Leeruitspraken“ (I)

In verband met de beslissing van de synode van Kampen om niet door middel van synodale deputaten samen te spreken met de gebonden kerken doet een bewering opgeld, waaromtrent we nog een paar opmerkingen willen maken.

Die bewering is deze: De synode der vrijgemaakten spreekt van „valse leeruitspraken“. Maar dat is dwaasheid. Dat kan ze niet menen. Want toen de leeruitspraken in 1942 waren uitgevaardigd schreef Prof. Veenhof een zeer waardevol artikel daarover in „De Wachter“. En zou nu opeens vals zijn wat vroeger werd geprezen? Dat kan eenvoudig niet. De kerkelijke ellende is daarom ook niet door die leeruitspraken ontstaan. De oorzaak ligt ergens anders. Die leeruitspraken heeft men er maar bijgesleept. Het is onwaarachtig als men die er nu bij haalt en ze zo typeert.

In deze geest spreekt men. Speciaal Prof. Grosheide liet zich in „Belijden en Beleven“ op deze wijze uit.

We willen graag op deze kwestie ingaan. We zijn zelfs zeer dankbaar, dat het schrijven van Prof. Grosheide ons de gelegenheid biedt de hier in geding zijnde feiten te memoreren.

Om evenwel in deze de waarheid goed te leren zien moeten we beginnen met een beetje geschiedenis. En wel met die van „rondom „1905““.

Het is bekend, dat Prof. Lindeboom zich heel zijn leven scherp verzet heeft tegen de leer van de veronderstelde wedergeboorte¹⁾.

Wil men deze professor in dit opzicht goed verstaan, dan moet men nauwkeurig overwegen welke motieven hem daarbij leidden.

Het is immers zo, dat Lindeboom streed op twee fronten.

Enerzijds had hij te maken met de in sommige kringen der afgescheidenen heersende verregaande miskenning van de doop. Deze speelde immers bij zeer velen in het leven des geloofs praktisch geen rol.

En anderzijds vocht Lindeboom tegen de theorie van

Kuyper, dat de belofte des verbonds alléén aan de uitverkorenen toekomt; dat dus alleen de uitverkorenen in het verbond zijn opgenomen; dat de doop een specifieke „genade“ schenkt; dat de doop ook verzegeling is van wat reeds in het hart van de dopelings is gewerkt; dat de veronderstelde wedergeboorte de geestelijke grond voor de doop is; dat de wedergeboorte zonder het gepredikte woord wordt gewerkt en dat we het er nu voor moeten houden, dat de kinderen des verbonds reeds wedergebooren zijn.

Tegenover de miskenning van de doop bij velen accentueert Lindeboom dan met klem het grote voorrecht, de grote genade, welk in de doop aan de dopelings wordt geschonken. Hij wijst er met nadruk op, dat de doop de verbondsbefeltoe welke aan alle bondelingen wordt geschonken, ook aan allen verzegelt. In dit verband spreekt hij er ook wel van, dat men de kinderen moet houden voor wedergebooren, voor gelovigen enz. Maar bij dit „houden voor“ wil Prof. Lindeboom iedere gedachte aan een werkelijk veronderstellen van een werkelijk reeds geschiedte wedergeboorte radicaal afsnijden. Deze constructie wijst hij steeds met scherpe woorden af. Zijn spreken over „houden voor“ is niet meer dan een formulering van een praktische gedragsregel, dus van dat wat men wel „bejegening“ noemt.

Tegenover Kuyper poneerde Lindeboom met alle kracht, jaren en jaren lang, vooral deze stelling, dat de doop niet betekent en verzegelt, „wat in den doopeling a n w e z i g i s o f v o o r o n d e r s t e l d w o r d t a a n w e z i g t e z i j n, m a a r d e b e l o f t e n v a n h e t G e n a d e v e r b o n d, i n h e t E v a n g e l i e g e o p e n b a a r d“²⁾. Zoals bekend is heeft Lindeboom met zijn collega Prof. Noordt zij en vele predikanten en ouderlingen deze stelling aan het gereformeerde volk bekend gemaakt als de kern van zijn bezwaren tegen de leerconstructie van Dr Kuyper en de zijnen.

Met alle nadruk wil ik nu er op wijzen, dat we in deze stelling met het hart van Lindeboom's sacramentsopvatting hebben te doen. En deze sacramentsopvatting, waarin hij trouw zijn leermeester in de dogmatiek Prof. Helenius de Cock navolgde, heeft Lindeboom gedurende

geheel zijn leven vastgehouden en beleden³⁾.

En wie met dit feit niet rekent komt steeds tot een mistekening van wat Lindeboom wilde.

Zoals we reeds zeiden richtten Prof. Lindeboom en de zijnen zich publiek met hun bezwaren tegen Dr Kuyper's opvattingen. Hij deed dat in de hoop, dat de kerken er daardoor toe zouden gebracht worden haar bezwaren tegen Kuyper's constructies bij de synode van 1905 in te dienen.

Dit geschiedde. En Lindeboom roerde zich in deze zaak geducht.

Op 29 Augustus 1905 — men houde deze datum goed vast — schreef Lindeboom b.v. aan deze synode: „In de „Vijf Stellingen“ heb ik met 41 andere broeders de Kerkeraden en de leden der gemeente opgewekt, tegen de daarin bestreden leeringen op te komen. Mochten wij dat niet doen? Moeten wij zwijgen, omdat zij die eene leer voorstellen, welke o.i. niet in de Belijdenisschriften wordt geleerd, verzekeren, dat hunne gevoelens liggen binnen de grenzen der Belijdenisschriften? Dat mogen wij niet; omdat naar onze overtuiging die leeringen anders zijn dan de leer, welke door de Gereformeerde Kerken wordt beleden, van andere grondstellingen uitgaan, en tot een van de confessioneel-Gereformeerde leer verschillend stelsel behooren.“⁴⁾

Ik geef hier dit lange citaat om goed te laten voelen met hoe krachtige overtuiging en hoe grote ernst Lindeboom Kuyper's standpunt bestreed en het eigen, alleen confessionele, inzicht verdedigde.

Op 1 Sept. 1905 — men lette weer op de datum — begon de synode van Utrecht met de bespreking der „leergeschiedenissen“. De synode komt dan evenwel niet verder dan tot het aanhoren van het rapport en ze besluit dat te laten drukken⁵⁾. De bespreking van het rapport zal 6 September beginnen.⁶⁾ Op die dag stelt Prof. Lin-

¹⁾ Reeds in 1895 schreef Lindeboom: „Dit is de vraag: Of het sacrament des Doops een teeken is van Gods Verbond, of van iets dat in den doopeling is“. Lindeboom kiest dan resoluut voor het eerste. Zie „De Roeper“, 18 April 1895.

²⁾ Acta, p. 184.

³⁾ Acta, art. 124.

⁴⁾ Acta, art. 132.

¹⁾ Zie hierover „Rondom „1905““, Hoofdstuk I, 3. G en II, 5, 7, 8.

²⁾ „Vijf stellingen“, p. 17.

PERSSCHOUW

ISRAËL GROEIT FABELACHTIG SNEL.

Te Kampen (Theol. Hogeschool, Oudestraat 6) bestaat een studentendiscussie onder de naam Exodus. Voor dat dispuut heeft, naar we lezen in de afdeling Kampen van de Prov. Overijsselse en Zwolse Crt., gesproken de gezant van Israël, dr. Lewin. Hij sprak over „Israël to day“. Het verslag van zijn toespraak ontleen ik hier aan gemeld orgaan:

Al spoedig stuurde spreker aan op het Zionisme. Wat is eigenlijk het Zionisme? Ja, dat is moeilijk precies weer te geven. Het Zionisme is een idee zonder vast omlijnde inhoud. De Joods-Messiaanse idee had wortel geschoten in de harten van de Joodse groepen in Europa. Het was niet direct de bedoeling van de emigranten één volk te vormen, maar toen er eenmaal „beweging“ begon te komen, toen men begon te „lopen“, ten gevolge van de idee van het Zionisme moest dit georganiseerd worden.

Nu dringt zich de vraag naar voren: Wat is het Joodse volk, en wat is het specifieke karakter van dat volk; wat is het ras? Is er wel sprake van een ras? Direct wordt zo duidelijk dat men bepaalde grenzen moet gaan trekken om toch enige orde en eenheid in de mensen-massa te brengen. Als norm ging men toen stellen het Jood-zijn in religieus opzicht. Wie Jood is en wie niet, bepaalt derhalve voor de Staat Israël de religie. Als er iemand ook Jood van geboorte, maar niet meer aanhanger van de Joodse godsdienst is, dan wordt hij niet meer tot het oude volk gerekend. Van een Joods ras was eigenlijk geen sprake meer.

Met de volken waaronder ze woonden leefden ze als hunner een samen; toch is door de eeuwen heen dit volk nooit opgegaan in de andere volkeren. Wat hield hen eigenlijk samen? Dat is ondefinieerbaar. Het Jood-zijn zelf was reeds een idee die duizenden op de been bracht. Men kan moeilijk spreken van een algemene grond of drijfveer voor de emigranten naar Palestina. Het was meer het saamhorigheidsgevoel dat hen bewoog zich aan te sluiten bij het eigen volk in zijn trek naar het Heilige Land. Toen de Engelsen Kenya aanboden als grondgebied waar zich de Joden konden vestigen en de meest ontwikkelden en flinken onder hen dit aangrepen, hebben ze nooit voldoende aanhang kunnen krijgen; men wilde naar Palestina, hoewel velen de geschiedenis uit de Bijbel vergeten waren.

„De mens is gelukkig wanneer hij een idee heeft die hij verwezenlijken kan“, aldus dr. Lewin. Zodra men echter een reële, controleerbare, zichtbare Staat had, ging het enthousiasme enigszins tanen. De vragen en problemen komen, de moeilijkheden stapelen zich op. Wat is het specifieke geestelijke karakter van de nieuwe Staat? Dit is ook vandaag nog een van de brandende vraagstukken van de dag. Toen na 1948 zeven duizend Joden opgenomen werden vooral uit de Arabische landen soms van honderden kilometers ver, en vaak nog erg onontwikkeld, stond men voor de enorme taak die mensen op te voeden en op gelijk niveau te brengen met de anderen. Ondanks alle moeilijkheden is het volk één gebleven. Het Zionistische dogma: De mens bestaat ook door zijn natie, d.w.z. de mens kan zich slechts volwaardig mens voelen in zijn eigen Staat, heeft ook heden nog niet aan kracht ingeboet.

Twee grondgedachten.

Nemen we het gecompliceerde en uitgebreide geheel van verrichtingen, religies, nationaliteiten, culturen enz.

enz, dat zich momenteel in Palestina verenigt onder de Staat Israël in ogenschouw, dan kunnen we daaruit twee grote ideeën naar voren halen.

De eerste is de Religie. Er is een kleine minderheid die wil dat werkelijk de wet van de Bijbel de wet van Israël wordt. De Staat Israël heeft nog geen wet, men leeft in gemeenschapsregio's die Kibbutzim genoemd worden, en komt langzamerhand door de praktijk tot vaststelling van bepaalde gewoonten die dan rechts-geldigheid verkrijgen. Zo groeit langzaam ook uit de praktijk als vanzelf de grondwet. Deze idee vindt sterke religieuze tegenkanting en wordt bestreden door een groot aantal fanatici. Men wil de Staat opbouwen naar de wetten van de Bijbel.

De tweede is de socialistische idee, echter niet in de zin en betekenis zoals die is ontstaan in Europa, maar zoals ze was bij het Oer-Christendom. Alle luxe wordt geweerd en alleen dat wat nodig is wordt aangeschaft. Dit bestaat niet alleen in theorie maar wordt in de praktijk daadwerkelijk doorgevoerd. Men leeft in kleine gemeenschappen die alles centraal en gemeenschappelijk doen. De eenvoud behoort tot een van de principes van deze samenleving. Alle inkomsten gaan centraal en de leiding wordt overal voor. Voor men echter in zo'n Kibbutz kan worden opgenomen, moet men een proeftijd doormaken van ongeveer een jaar; is men eenmaal geïnstalleerd dan is en blijft men lid van de Kibbutz. Men gaat uit van de idee van de Collectiviteit in vrijwilligheid. De Staat heeft in de Kibbutz totaal geen invloed of zeggenschap. Ze is volkomen zelfstandig.

Een merkwaardige situatie vinden we bij het bankwezen, waar de portier vaak meer verdient dan de directeur, eenvoudig omdat in het algemeen de portiers meer kinderen hebben dan de bankdirecteuren. Religie en socialisme bestrijden elkaar in Israël niet: ieder heeft haar eigen Kibbutzim.

Israël tussen Oost en West.

Overstappend op de buitenlandse politiek sprak dr. Lewin over de moeilijkheden die Israël ondervindt in de strijd tussen Oost en West. Natuurlijkwerwijze behoort Israël tot Azië, maar zolang de Arabieren niet willen samenwerken past Israël alleen maar in het raam van de O.N.O.

Vraagt men de jeugd van Israël wat ze zouden doen, wanneer ze zouden worden aangevallen door Amerika, Rusland en Arabië gezamenlijk, dan luidt het antwoord: Israël verdedigen tot de laatste man. Ook op handelsgebied staat Israël nog praktisch alleen, al zijn er wel goede betrekkingen met Turkije en staat India theoretisch sympathiek tegenover ons. Israël was niets, alles moest van de grond af worden opgebouwd. Kapitaal was er niet, industrieën bestonden nog niet, het land moest nog ontgonnen worden, de veestapel moest nog opgebouwd worden. Ten behoeve van de veiligheid moest men een groot staand leger op de been houden, waarvoor alle wapens moesten worden geïmporteerd. Ondanks alle moeilijkheden groeit Israël fabelachtig snel uit op alle gebieden. Wanneer men na twee jaar terug komt in Palestina, herkent men het land niet meer. Als paddestoelen uit de grond verrijzen de dorpen op Israëls grondgebied. Thans beschikt Israël reeds over een eigen vloot en een eigen burger-luchtvaart. Drie jaar lang heeft men geen cent uitgegeven voor levensmiddelen, hoewel er honger geleden werd. Ondanks alle moeilijkheden slaagt het oude volk erin zich een nieuwe toekomst te verzekeren.

Toen een Amerikaans journalist eens zei: Jullie kunnen geen propaganda maken, antwoordde Israël daarop: Wij zijn enthousiast.

Het verslag is interessant en leerzaam. Het is een bijdrage, wederom, tot ontzuivering van degenen, die aan de formatie van de Staat Israël allerlei chilas-tische dromen hebben verbonden. Men zende mij over dit zinnetje geen ingezonden stukken, want, al heb ik er bij voorbaat respect voor, mijn mening kan men toch niet veranderen en ik heb geen tijd er breed op in te gaan. Ik geloof alleen maar, mijn lezers een dienst te doen met de overneming van het verslag.

Volgens verslag heeft de spreker onthuld, dat de naam Exodus ontleend was aan het schip, waaraan in 1947 „zoveel wederwaardigheden was (waren) ten deel gevallen“. Ik wist dat niet, want het dispuut was mij onbekend.

K. S.

FLAKKEE EN ELDERS; GODSDIENST-ONDERWIJZER OF WIK; PREEK OF BIOSCOOP.

In het orgaan „De Hervormde Kerk“ blijkt volgens „De Waarheidsvriend“ van 13 Dec. j.l. volgende uitslating van ds Landsman gestaan te hebben (over „de houding der gereformeerde gemeenten in de — herv. — kerk tegenover het jeugdwerk“):

„Het was daarom ook niet toevallig, dat onlangs juist in een dezer gemeenten van overheidswegen alle leidinggevend instanties, de predikanten en onderwijzers inclus, werden opgeroepen tot samenspreking, waarin hen onder ogen werd gebracht dat het totaal ontbreken van jeugdzorg en verantwoorde ontspanning een ontstellende groei van de jeugdmisdadigheid, vooral op zedelijk gebied, ten gevolge had gehad.

Het schijnt, dat dit woord van de overheid aanleiding zal geven tot een actie, die door het woord van de Kerk niet kon worden bewerkt“.

Tot zover ds Landsman.

Ds H. Goedhart, ned. herv. pred. te Middelharnis, schrijft nu in „De Waarheidsvriend“, dat hij vermoedt, dat ds Landsman doelt op Middelharnis, en vervolgt dan:

Inderdaad is er in Middelharnis zulk een samenspreking als boven bedoeld, niet onlangs, maar ruim anderhalf jaar geleden gehouden. Inderdaad werden daar alle predikanten uitgenodigd: de Herv., Geref., Chr. Geref., Geref. Gem., de Remonstrantse en de pastoor der R.K. parochie. Inderdaad mochten daar de kerkelijke ambtsdragers uit de mond der overheid vernemen, dat zij in alles te kort waren geschoten, dat inzonderheid de sterk-orthodox-gereformeerde-bekrompen leer de oorzaak dier tekortschieting was. De Burgemeester, die deze samenkomst leidde, is lidmaat der Ned. Herv. Kerk, en aanhanger van wat ds Landsman zelf aanduidt als „de nieuwe koers“. Het probleem der ontzuivering, voornamelijk onder de jeugd, werd door niemand der aanwezigen ontkend, door niemand ook voor het eerst onder ogen gezien op die bewuste samenspreking. Een tweede vergadering werd gehouden, waarop door de gezamenlijke kerken werd geconcludeerd, dat ieder in eigen kring en naar eigen levens- overtuiging zou doen, wat er te doen viel.

Het laatste is een meer vernomen geluid. Voor ons zelf denken we aan de boeken van Rudolf van Reest, uit zijn beginperiode, die de omgeving kent, en gewezen heeft op de lijdelijkheid, in huidige of vroegere

deboom voor enkele wijzigingen in het concept van de voorgestelde „Korte verklaring“ aan te brengen, om het „ook hem mogelijk te maken, met een goede en onbezwaarde conscientie en een blij en dankbaar hart de verklaring aan de Kerken voor zijn rekening te nemen en daarnaar zich te gedragen“.

De zaak wordt dan weer naar de Commissie verwezen. Bij de hervatting van de bespreking in de avondvergadering blijkt, dat de commissie aan de wensen van Prof. Lindeboom zeer ver is tegemoet gekomen en als nog een paar wijzigingen zijn aangebracht, verdaart Prof. Lindeboom zich thans met hetgeen de commissie voorstelt te kunnen verenigen.⁷⁾

Met deze feiten voor ogen overwege men nu nog eens de situatie.

Jaren en jaren lang had Prof. Lindeboom gewaar-schuwd, gepleit, gegeroed tegen de genoemde Kuyperiaanse stellingen. Jaren en jaren lang had hij het uitgeroepen met alle macht: de sacramenten verzegelen niet iets dat in de sacramentsgebruikers aanwezig is of verondersteld wordt in hen aanwezig te zijn, maar alleen de belofte des verbonds die aan alle kinderen des verbonds toekomt.

Ten slotte was het Prof. Lindeboom gelukt de zaak op de synode te krijgen. Prof. Lindeboom was daar de aanklager, de beschuldiger, de verontruste.

Op de synode komt een verklaring welke ten doel heeft de verontruste conscientien gerust te stellen en om alle eenzijdigheid in het voorstellen van sommige leerstukken te voorkomen.

Prof. Lindeboom hoort dat aan.

Met grote spanning wacht men af wat hij nu zeggen zal.

De kerkelijke pers uit 1905 wijst daar met alle nadruk op!

Zal Lindeboom bevredigd zijn?

Neen, dan moet het ergste worden gevreesd!

Hij sprak duidelijke taal, een goede week geleden nog, op 29 Augustus!

En dan staat Lindeboom op en zegt: dat en dat zou ik gaarne veranderen hebben. Dat zegt hij op 6 Sept. Op dezelfde dag beradslaagt de commissie nog. En nog in de avondzitting van dezelfde dag, als men Lindeboom

is tegemoet gekomen valt de beslissing.⁸⁾

Nu willen wij aan iedere eerlijke beoordeelaar van dit gebeurde vragen:

Is er zo iets van wat Lindeboom jarenlang had gepredikt door deze synode veroordeeld?

Bestaat het, dat met name Lindeboom's hoofdstelling inzake de verzegeling der sacramenten door de Synode zou zijn afgewezen?

Zou dat geschied zijn na een discussie van een paar uur, waarin die stelling zelfs niet ter sprake kwam?

Zou dat gebeurd kunnen zijn één week nadat Lindeboom plechtig aan de synode bezwoer, dat hij om Gods wil bezwaar moest maken tegen Kuyper c.s.?

Indien dit zou gebeurd zijn door de Korte Verklaring van „1905“, indien enkele figuren dit zouden hebben bedoeld, indien zij lieti de korte verklaring zo zouden hebben geformuleerd, dat deze veroordeling feitelijk toch wel zou zijn geschied, zou dat zo'n verachtelijke kerkpolitieke manipulatie zijn geweest, dat ze de bedrivers als immorele individuen zou diskwalificeren.

Maar, als men dit zou hebben gewild en feitelijk gedaan, zou Lindeboom dan gewogen hebben?

Is Lindeboom een man geweest van zulk een kaliber, dat, als hij veroordeeld was geworden en als hij die veroordeling had moeten incasseren, hij die zou geaccepteerd hebben met de pose van: „als dat en dat veranderd wordt ben ik gecontenteerd“? Is Lindeboom een exemplaar van dat dubieuze mensengenus, dat de kunst verstaat van het faire bonne mine à mauvais jeu?

We weigeren op grond van de duidelijke feiten, op grond van het respect voor de synode, er ook maar één moment aan te geloven, dat Lindeboom ook maar in één opzicht — en dus zeker niet in zijn hoofdstelling — door de synode van 1905 zou zijn aangetast, laat staan veroordeeld.

En we concluderen, dat de stelling, dat de sacramenten NIET iets verzegelen dat in de sacramentsgebruikers aanwezig is, of verondersteld wordt in hen aanwezig te zijn, maar de aan alle bondelingen gegeven belofte, volledig

⁸⁾ Acta, art. 157. De discussie over deze zaak moet wel zeer kort zijn geweest, want op dezelfde dag wordt n.b. ook de zaak van het bekende gravamen tegen Art. 36 aan de orde gesteld en „na een uitvoerige en ernstige bespreking“ afgehandeld!

door de synode van 1905 in prediking en onderwijs werd vrijgelaten.

Dat zo inderdaad de door de synode van 1905 geschapen situatie was, blijkt bovendien overduidelijk uit een massa andere, onweersprekbare feiten.

Immers ook ná 1905 wordt Lindeboom's hoofdstelling in de Gereformeerde Kerken open en duidelijk en onweersproken geleerd.

Een man als ds Th. Bos, die aan de zijde van Prof. Lindeboom vooraan stond in de strijd rondom „1905“, schreef ná 1905 woorden als deze: De doop „verzegt niet wat in ons is..... maar hij verzegt de beloften, aan ons en aan onze kinderen gegeven. Wie zegt, dat de Sacramenten verzegelen wat in ons is, en de waarheid en nuttigheid van den Doop daarvan laat afhangen, wordt Doopersch, en zou veiliger gaan, met den Doop te wachten tot dat voor het aanwezig zijn van de inwendige genade meer bewijzen werden gegeven.....“⁹⁾. Uit de omschrijvingen van de belijdenis, catechismus en doopsformulier blijkt volgens ds Bos „duidelijk genoeg, dat de Gereformeerden naar de Schrift gelooven en belijden dat (in den doop) betekend en verzegeld worden de beloften van het genadeverbond. Dus wat de Heere ons toezegt in het Evangelie. Niet dus wat in ons is, maar wat aan ons toegezegd is“¹⁰⁾. En wie de eis stellen „dat ieder die gedoopt zal worden wedergeboren moet zijn, of (zoals de Synoden van 1912/13 dat deden — C. V.) althans van ieder gedoopte ondersteld moet worden wedergeboren te zijn“ leidt volgens ds Bos aan „misverstand“ of draaft door „in eenzijdige richting“¹¹⁾.

In de voorgaande artikelen wezen we er voorts op, dat wat Lindeboom als kern van de sacramentsleer zo ná aan het hart lag, ook ná 1905 door mannen als ds C. Lindeboom, ds v. de Vegt, Dr Zuidema, ds Feenstra en ds J. W. de Jager werd voorgestaan en geleerd. En vroeger deden wa hetzelfde ten aanzien van ds Rietberg, Prof. Vollenhoven, Dr Sletema, ds J. H. Spier, ds Delleman, ds A. S. Timmer¹²⁾.

En er is evenwel nog meer te noemen.

⁹⁾ De Wachter, 14 Jan. 1910.

¹⁰⁾ De Wachter, 9 Dec. 1911.

¹¹⁾ De Wachter, 16 Aug. 1907.

¹²⁾ Zie „Om de Unica Catholica“ passim.

⁷⁾ Acta, art. 149.

prediking geleerd en in de opvoeding doorwerkende. Maar de kerken, eenmaal door een burgemeester opgewekt, hadden ook wat te vragen aan hem: de bioscoop en sport:

Steen werd echter van de overheid verwacht inzake de bioscoop, waarvan de voorzitter, hoewel niet een principieel tegenstander, toegaf, dat het vertoonde z.i. niet altijd de toets kon doorstaan.

Vond men in dezen gehoor? We lezen:

De kerken drongen aan op stappen door de overheid te nemen in deze zaak, maar de overheid, in dit geval B. en W., wenste dat niet en wenst dat nog niet. Mogelijk zou namelijk zijn geweest het stellen van een leeftijds grens van 18 jaar voor het bioscoopbezoek, zoals een der wethouders mededeelde, maar hiervoor was het college, zozeer begaan met de verwording der jeugd, niet te vinden. Beperking van vergunning tot het voetballen op Zondag kon evenmin genade vinden, omdat de kerken toch de jeugd niet zouden kunnen opvangen, die thans op en om het voetbalveld vertoef. Resultaat werd niet bereikt op deze besprekingen.

Een „lokaal” werd daarna overwogen:

Nu zou de overheid zelf een ontspanningslokaal laten inrichten, via een stichting, waarin verschillende der samengekomen kerken vertegenwoordigd waren en dus financieel bijdroegen. Veel vorderingen hebben deze plannen inmiddels niet gemaakt. Daarom mag het woord „het schijnt” in de laatste zinsnede van de L., die wij citeerden wel onderstreept worden: „Het schijnt, dat dit woord van de overheid aanleiding zal geven tot een actie, die door het woord van de Kerk niet kon worden bewerkt”.

Dit alles, aangenomen natuurlijk, dat Middelharnis bedoeld is. De enige actie, waarvan we tot nog toe iets hebben gemerkt, is dat men enige predikanten heeft uitgenodigd winterlezingen te houden in Middelharnis, waarvan de de Kluus de eerste is geweest.

Intussen togen Flakkeese dominees naar „Kerk en Wereld”:

Maar — wat deden de Herv. Geref. intussen? Zagen zij geen problemen, omdat ze nu eenmaal te weinig inzicht hadden om nieuwe-keers-mensen te wezen? Integendeel. Verschillende geref. bondspredikanten van ons eiland maakten een excursie naar „Kerk en Wereld”, om daar eens advies in te winnen. Op de Horst wist men alles al af van de verschrikkelijke zedelijke verwording van het gereformeerde Flakkee. Maar veel raad kon niet gegeven worden. Welke indruk uit Driebergen werd medegenomen, zal ik niet beschrijven, omdat ik zakelijk wil blijven. Na enige tijd ontving ik bezoek van de heer Van Diggelen van „Kerk en Wereld”, vergezeld van dr. H. Schrotten. Het advies, dat toen werd gegeven, luidde: een godsdienst-onderwijzer aan te stellen, speciaal voor het jeugdwerk. Dit behoort echter voor een betrekkelijk kleine gemeente tot de onmogelijkheden. Reeds was een gods. dienstonderwijzer in dienst voor het gewone gemeentewerk, maar daarnaast een ander te benoemen, zou verre boven de financiële draagkracht der gemeente gaan. Merkwaardig was, dat werd ingezien vanuit „Kerk en Wereld”, dat een Wilka op Flakkee niet op zijn plaats zou zijn. Dit geeft te denken, maar ook daarop wil ik niet nader ingaan. Inmiddels probeert de Herv. Gemeente te doen wat zij kan.

De Goedhart besluit:

De vraag, waarmee ik wil besluiten is deze: Is het oordeel, dat ds Landsman zo in het algemeen geeft

over de gereformeerde gemeenten in ons land juist? Want wij zijn er van overtuigd, dat Middelharnis helemaal geen gunstige uitzondering maakt, maar dat deze dingen overal de gereformeerde mannen bezig houden. Evenzeer als ik er van overtuigd ben, dat de toestanden, ook op zedelijk gebied, op Flakkee niet slechter zijn dan b.v. in de grote steden.

Het verhaal is leerzaam. En ontdekkend. En het bevestigt ons in de overtuiging, dat aan de éne kant de prediking (over lange termijn gesproken, want we kennen geen van de huidige predikanten) de schuld heeft, en anderzijds de begunstiging van de sportverdwazing, en dat voorts het doorbraaksocialisme het socialisme niet genezen zal, wilka's of geen wilka's. Men ziet geen achtergronden meer, ook niet in het socialisme. Ook niet in „Kerk en Wereld”. Ook niet in de „doorbraak”. Ook niet in de „midden-orthodoxie”. De dominees van vroeger jaren (nog eens: de tegenwoordige ken ik niet) hebben Flakkee doodgeprekt. De preekstoel zag geen enkele „achtergrond” meer, ook niet van de gereformeerde belijdenis. De opvoeding deugde niet en daarom de preek evenmin als de catechisatie.

HET SYSTEEM VAN „SAMEN DELEN”.

Het is altijd moeilijk, zich in te denken, hoe in de Herv. Kerk de verhouding der groepen werkt. In ons vorig nummer gaven we een * over de vrijzinnigheid, in samenhang met de nieuwe z.g. Kerkorde. Thans knippen we uit „De Waarheidsvriend” (Geref. Bond) een deel uit een ingezonden stuk van dhr C. Bakker, ouderling, Hillegersberg. Deze schrijft (inzake Hillegersberg):

Toen in 1940 de derde predikantsplaats kon worden gesticht, heeft de kerkeraad in deze vacature een predikant beroepen van de Gereformeerde Bond, hoewel het aantal Gereformeerde Bonders belangrijk kleiner was dan één derde. Na het vertrek van deze predikant naar elders, werd in deze vacature opnieuw een Bonds-predikant beroepen. Dat deze predikant gemeend heeft, bij het inwerking treden van de Nieuwe Kerkorde, als lid van de Gereformeerde Bond te moeten bedanken, is een omstandigheid, waarvoor de kerkeraad uiteraard geen verantwoordelijkheid draagt. Thans staat er dus in Hillegersberg inderdaad geen Bonds-predikant meer. Om echter aan de verlangens van de Gereformeerde Bonders tegemoet te komen, worden er in de vrije beurten, voor zover die er met 6 predikanten nog zijn, voorgangers gevraagd van de Gereformeerde Bond.

Zoals bekend, komt er in Hillegersberg binnenkort weer een vacature. Er zijn reeds stemmen opgegaan, niet alleen van Gereformeerde Bonders, doch evenzeer van confessionelen en ethischen (om voor de duidelijkheid deze oude benamingen nog maar eens te gebruiken), om in deze vacature weer een Bonds-predikant te be-roepen. Of dit inderdaad zal geschieden, moet worden afgewacht. Nu de Gemeente in 6 Wijkgemeenten is gesplitst en Terbregge, waar de meeste Gereformeerde Bonders wonen, niet vacant is, ligt de zaak wat moeilijker, doch misschien is er toch een oplossing te vinden.

In antwoord hierop schrijft de redacteur, ds J. J. Timmer:

Ik geef toe, dat de kerkeraad van Hillegersberg er niet voor verantwoordelijk is te stellen, dat ds Beens, die aldaar beroepen is als predikant van de Gereformeerde Bond, in vele opzichten anders is gaan denken.

Aan de verlangens van de Gereformeerde Bonders is men echter slechts op karige wijze tegemoet gekomen. Er zijn in Hillegersberg 4 kerken; ergo 8 beurten per Zondag. In 52 weken dus 52×8 beurten. Als we er de Kerstbeurten en de Oude- en Nieuwjaarsbeurten en de 2e Paasdag en Pinksterdag bij rekenen, komen we stellig aan een totaal van plm. 450 beurten. Van deze 450 beurten werden in een jaar tijds ongeveer 30 beurten vervuld door een predikant van de Gereformeerde Bond.

De heer Bakker zal mij toch wel toestemmen, dat dit een zeer schrale tegemoetkoming is.

De heer Bakker zegt, dat de groep van de Gereformeerde Bond in Hillegersberg belangrijk kleiner is dan één derde van leden en doopleden. Dat wil ik niet betwisten. Ik tel echter toch anders. Volgens ingewonnen informatie valt een vergelijking van de kerk-gangers, b.v. in een avondbeurt bij eigen predikanten en in de avondbeurt in Terbregge, bij een Bonds-predikant wel wat anders uit.

Nu kan men tellen, zoals men wil, maar de kerkgang bewijst voldoende, waar het hart van de inwoners van Terbregge naar uitgaat.

Met één slag is aan dit voorbeeld duidelijk gemaakt, hoe funest de verhoudingen zijn. Primo: men stelt (en went zich volkomen aan de toestand, en de daarop gebouwde methodes) men stelt leugenleer en wat men houdt voor Gods Woord op één lijn; niet theoretisch, wel in de praktijk van het „gelijk op delen”. Dat is dus: men baseert zich geheel en al op de feiten, niet op wat men houdt voor recht van de wet Gods. Secundo: men laat de uitkomst van het deelsommetje afhangen van het aantal beschikbare localiteiten: zóveel gebouwen, dat betekent: zóveel valt er te delen. In een gemeente met één gebouw moet er dus wat anders op gevonden worden.

Waarom neemt men niet naar plicht de rechten, die de Goede Herder voor de schapen verworven heeft — door zijn dierbaar bloed? Men kan op een synode afgeven zoveel men wil; maar wat is dit gereken nu anders dan ook zelf één wat men openlijk zegt te verordelen, en dit..... onder het opheffen van de leus: weest hierin alle onze navolgers? Want dat het zo móet, als het hier gebeurt (vóór alle dingen bijeen laten blijven, wat onder de éne koepel van het synodale verband, geen schriftuurlijk kerkverband intussen, samenlokt), dat legt men toch als plicht aan alle mensen op?

Rechten, door Christus verworven, nemen, d.i. zich toeëigenen..... — wie denkt hier niet aan het doopsformulier? Daar staat de bekende uitdrukking: de Geest, die ons toeëigent, hetgeen we in Christus hebben.

Als de gelovigen, die zeggen, bij dit formulier te willen leven, nu eens zagen, dat Christus niet maar het recht verworven heeft om op het ziekbed vertroost, en daarna in de hemel opgenomen te worden, maar ook om te staan in de vrijheid, als lid van de vrije kerk, en zich door niemand te laten knechten, om ook zelf als onderworpen slaaf te moeten dóen wat men veroordeelt als ongehoorzaamheid, zou men dan niet eindelijk leren inzien, dat het blijven onder een nú barthiaans régime een tegenstaan van de Geest is? Geest, — dat betekent hier meer dan individuele vertroosting in individuele zorgen. Geest, — dat is Hij, die alles, ook onze rechten, om ons te doen gelden als vrije leden van Christus' duurgekochte kerk, neemt uit Christus, om ze ons en

Een boek als de Gereformeerde Geloofsleer van Prof. Heyns, waarin met klem en zeer breedvoerig wordt betoogd dat de verbondsbelofte volkomen gelijklijk aan alle bondelingen wordt geschonken en dat de doop alleen, maar tegelijk ook ten volle, aan alle dopelingen Gods verbondsbelofte verzegelt, werd met een warm gestelde voorrede als „gezond gereformeerd” door Prof. Bouwman bij het gereformeerde volk ingeleid¹³⁾. En Prof. Grosheide recensende het als een boek dat „inderdaad Gereformeerde Geloofsleer” geeft zonder een woord van critiek op dat punt¹⁴⁾. Prof. Bouwman verklaarde later: „Van een kind, dat uit geloovige ouders, d.w.z. in de kerk van Christus, geboren wordt, weten wij dat de beloften Gods ook hem gelden, en daarom behoeven we niets te veronderstellen bij den doop, maar wij weten, dat het kind onder de belofte ligt, omdat God ons daarvan de verzekering gegeven heeft. Niet alleen aan sommige kinderen, maar aan alle kinderen komt de belofte toe”¹⁵⁾.

De conclusie uit het bovenstaande is onweerlegbaar deze, dat de hoofdstelling van Lindeboom: de doop verzegelt niet wat in de dopeling aanwezig is, maar de beloften van het Genadeverbond, die in het Evangelie wordt geopenbaard, welke belofte aan alle dopelingen toekomt — ook ná 1905 volkomen vrijheid hield op het Gereformeerde erf!

Nu is er reeds dikwijls van verschillende zijden terecht op gewezen, dat de formule van 1905, als men haar strikt logisch interpreteert, inderdaad de veronderstelling van een in de dopelingen aanwezige wedergeboorte leert. Men leest immers in de aanvang daarvan „dat volgens de Belijdenis der Kerken het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboorte en in Christus geheiligd”.

En voorts werd er ook op gewezen, dat deze formule

behoorlijk rammeit, omdat in de „kop” daarvan wordt betoogd, dat men de kinderen moet houden voor wedergeboorte, terwijl in „de staart” wordt opgemerkt, dat het volstrekt onbekend is wanneer God de uitverkoren kinderen des verbonds wederbaart. Waaruit natuurlijk moet voortvloeien dat men daaromtrent dan ook geen enkele veronderstelling moet maken.

Het is goed om met het oog op deze kwestie, welke voor de bepaling van de strekking van de verklaring van 1905 zo belangrijk is te luisteren naar wat Ds J. van Dijk en Ds G. Janssen in hun fijne, helaas weinig bekende brochure: „De lijn der Afscheiding verlaten” meedelen.

Wij lezen daarin het volgende:

„Nog kort voor zijn dood deelde Dr S. O. Los in Schildwolde op een bijeenkomst mede, hoe hij den avond na de vergadering der Synode in 1905, waar deze verklaring was aangenomen, had doorgebracht bij Prof. Ravinck en hoe hij Ravinck gevraagd had: „hoe konden jullie je toch laten verleiden, om zulk een verklaring aan te nemen?” „Och, je begrijpt wel: vergaderingsmentaliteit”, had Ravinck geantwoord, „je wordt op het laatst vermoeid en geeft dan wel eens meer toe, dan je achteraf had willen toegeven. Maar die eerste clause over dat houden-voor-wedergeboorte is ook niets anders dan bejegeningssorm: wij willen bij het opgroeien wel wat goeds van onze kinderen denken, en zij bezitten de wedergeboorte immers in de belofte. Maar wat die inwendig-ontvangen-genade-theorie betreft, die is immers geheel verworpen in de tweede clause: het is minder juist, dat de grond van den doop is de veronderstelde wedergeboorte; de grond van den doop is het bevel en de belofte Gods. Bovendien: het is ook niet meer dan een verklaring, een pacificatie”¹⁶⁾.

Deze mededeling heeft daarom te meer waarde omdat zij, wat de materiële inhoud betreft, geheel en al klopt met wat Prof. Ravinck vlak vóór de synode omtrent de veronderstelde wedergeboorte geschreven had in zijn „Roeping en Wedergeboorte”¹⁷⁾. En met wat door Prof. Ravinck geleerd wordt inzake de objectiviteit en de realiteit der sacramenten. Deze handhaaft Ravinck immers

met alle kracht. Al hangt de werking van de sacramenten zo betoogt hij, van het geloof der sacramentsgebruikers af, de objectiviteit en de realiteit daarvan staan steeds onwrikbaar vast. Die zijn volkomen onaanstootbaar. Noch de gestedheid van de bedienaren, noch die van de gebruikers der sacramenten kunnen daar iets af of toe doen.

„Objectief blijft de band voor woord en sacrament met Christus bestaan; want die band is door God zelf gelegd”. „Wie het sacrament geloovig ontvangt, ontvangt..... den ganschen Christus met al zijn weldaden en goederen. Wie daarentegen..... het sacrament versmaadt, versmaadt daarmede Christus zelf”. Christus wordt „wel ter dege objectief, waarlijk en ernstig aan alle gebruikers van het sacrament aangeboden”¹⁸⁾.

Van belang is ook wat de genoemde predikanten in hun brochure meedelen omtrent het oordeel van Prof. Honig over de verklaring van 1905. Een oordeel dat zeer vele leerlingen van Prof. Honig uit zijn mond hebben gehoord.

Zij vertellen, hoe Prof. Honig „op het dogmatiekcollege op onze vraag: „Professor, hoe konden ze toch in 1905 zulk een dwaze verklaring aannemen; je moet de kinderen houden voor wedergeboorte, totdat het tegendeel blijkt, aan het begin, maar aan het eind; die wedergeboorte kan plaats hebben voor, onder of na den doop? Dat is toch een innerlijke tegenstrijdigheid?” — antwoordde: „Och, mijne heeren, het is ook maar een pacificatie-formule, niet meer. Men wilde bij elkaar blijven”. „En”, zoo vroegen wij verder, „waarom staat daar in die tweede clause dan: het is minder juist, dat de doop geschiedt op grond van de onderstelde wedergeboorte, dat moet toch zijn „onjuist”? Het antwoord van Prof. Honig luidde: „Zeker, dat had er ook moeten staan. Maar vergeet niet, in welk jaar deze formule geconcipeerd werd. Het was 1905. De groote Kuyper was juist gevallen als minister, en werd met later en hoon achtervolgd. En de Synode wilde hem nu niet nog meer in een hoek zetten door te verklaren: het is onjuist”¹⁹⁾.

Dat de Korte verklaring van 1905 inderdaad niet als

¹³⁾ W. Heyns, Gereformeerde Geloofsleer², Sneek 1927, voorrede.

¹⁴⁾ De Heraut, 4 Dec. 1927.

¹⁵⁾ Christelijke Encyclopaedie, Kok, Kampen, I, p. 631.

¹⁶⁾ a.w. p. 19.

¹⁷⁾ zie: p. 132 v.v.

¹⁸⁾ Gereformeerde Dogmatiek², IV, p. 532/5.

¹⁹⁾ a.w. p. 19.

serde Bonders
gemeent 8 beu-
3 beurten. Als
Nieuwsjaars-
g bij rekenen,
450 beurten.
tijds ongeveer
in de Gerefor-

mmen, dat dit

van de Gere-
tijk kleiner is
at wil ik niet
gens ingewon-
van de kerk-
n predikanten
n Bondspredi-

de kerkgang
inwoners van

lijk gemaakt,
o: men stelt
en de daár-
nkeer en wat
n; niet theol-
ijk op delen".
op de feiten,
le wet Gods.
deelsommetje
aliteiten: zó-
er te delen.
dus wat an-

t de rechten,
worven heeft
p een synode
t gereken nu
mijk zegt te
ffen van de
Vant dat het
dingen bijeen
an het syno-
rband intus-
plicht aan

nen, d.i. zich
in het doops-
rukking: de
Christus heb-

formulier te
is niet maar
ziekbed ver-
te worden,
lid van de
en knechten,
moeten dóen
eid, zou men
blijven onder
van de Geest
er dan in-
le zorgen,
nize rechten,
an Christus'
m ze ons en

sacramenten
ontgebruikers
staan steeds
asbaar. Noch
e van de ge-
ts af of toe

sacrament met
of zelve ge-
ngt, ontvangt
faden en goet
t versmaadt.
ristus wordt
aan alle ge-
e).

redikanten in
el van Prof.
deel dat zeer
mond hebben
matiekcollege
toch in 1905
moet de kin-
het tegendeel
die wederge-
in den doop?

id?" — ant-
aar een pac-
kaar blijven".
it daar in die
dat de doop
geboorte, dat
i Prof. Honig
in. Maar ver-
pieerd werd.
gevalen als
stervolg. En
in een hoek
daad niet als

532/5.

onze kinderen toe te eigenen. De „gaven" uit-
gedeeld tot „der menschen troost" (Ef. 4, Ps. 68, 2
Sam. 6), mogen we zelf eraan meewerken, dat ze
worden „gedeeld" met wie van die „gaven" hardop
zeggen: maar dat zijn geen „gaven" Gods, doch ze
zijn vergif, en dood, bedacht van mensen? K. S.

RECHTLIJNIG DAZEN.

In een blad, waaraan niet minder dan drie hoog-
leraren (de H.H. Diepenhorst, Ridderbos (H. N.) en
Scholten tot mijn verwondering hun naam durven
geven — want ook als ze het zelf niet lezen, moesten
ze toch nog van hun familie horen, dat er enormi-
teiten in staan, die zelfs in propagandatochten een
hoogleraar beroepshalve moeten prikkelen) — in „De
Strijdende Kerk" dan, lees ik volgend stukje proza:

Prof. Schilder gaat er van uit, dat God in Zijn eeuwi-
ge Raad besloten heeft tot een hemel en een hel met
mensen die ze bevolken zullen; er moeten dus bewo-
ners komen zowel voor de hemel als voor de hel. Daar-
om heeft God na de zondeval de mens niet aanstands
in de dood gestort, er moesten mensen geboren wor-
den, daarom moesten de ouders blijven leven, de zon
moest schijnen, de aarde moest haar vruchten geven.
Hier hebben wij dus een zeer logische gevolgtrekking
uit het besluit Gods tot hemel en hel met hun bewoners.
Er is dan ook voor de goddelozen, volgens Prof. Schild-
er, absoluut geen genade, voor hen geldt hier reeds:
cook them slowly..... ze zijn toch reeds gereserveerd
voor de hel en ze moeten langzaam aan het vuur in.

Het bezwaar van Dr. Hoeksema lijkt me een misver-
stand ten aanzien van de algemene genade, maar in
de opvatting van Prof. Schilder ontmoet ik iets wat
me tegen de borst stuit, niet omdat het schriftuurlijk
is, maar omdat ik hierin iets ontmoet van een mis-
tekening van God, zoals Hij zich heeft geopenbaard.

Het artikelje is niet ondertekend. Ik heb een ver-
moeden aangaande de auteur, maar kan me vergis-
sen. Hoe het zij, ik noem dit nu dom of venijnig ge-
daas.

In het kringetje van deze auteurs is nog al eens
een modewoord „rechtlijnig denken" in trek geweest;
later heette dat meer „wit-zwart-schema", en vroe-
ger: single track theology.

Dit is óók rechtlijnig.

Maar dan rechtlijnig gedaas (om geen ander woord
te kiezen).

Natuurlijk kan de schrijver beter weten. Er is ge-
noeg van gezegd, ook nog pas tegen Berkouwer.

En als hij misschien het mondjevol Engels, dat hij
hier uitspuwt, zelf opgepikt heeft uit mijn oratie over
de wetenschappelijkheid van de gemene-gratie-term,
dan móet hij weten, dat het van Liddell-Scott is, engels
lexicon, waarin een voorbeeld gegeven werd van de
mogelijkheden, die het begrip „b e w a r e n" hebben
kan: bewaren van het vuur komt voor in de beteke-
nis van: zorgen, dat het vuur niet de plannen
van de kok in de war stuurt, cook them slowly.

Als je aan deze heren zegt, dat de dingen nog al
gecompliceerd zijn, dat natuur en persoon b.v. ver-
schillen, dan zeggen ze, amen, wanneer je hun een
citaat van Hepp of Kuyper voorlegt (b.v. over
„wezen" en „natuur"). Maar zeg je diezelfde waar-
heid, zonder zulk een citaatje, dan mompelen ze:
een abstractie, wij willen liever concreet (!) denken,
ze lezen niet verder, snappen er dus geen woord

een confessionele uitspraak, doch slechts als een paci-
ficatie-formule werd gezien, blijkt misschien wel het aller-
duidelijkst uit het volgende.

In het begin van de tweede wereldoorlog nodigde Prof.
Dr. H. H. Kuyper een paar Chr. Geref. predikanten uit
om met hem en Prof. Grosheide te beraadslagen over
een eventuele hereniging van de Geref. en Chr. Geref.
Kerken. Zoals vanzelf spreekt, betoogden de Chr. Geref.
predikanten, dat van zo'n hereniging nooit sprake zou
kunnen zijn, indien de korte verklaring van 1905 ge-
handhaafd bleef.

Wat toen geschiedde beschrijft Dr. R. E. Sluiter, één
van de Chr. Geref. predikanten, welke aan deze samen-
spreking deelnamen, in een brief aan Dr. A. P. Lan-
ting d.d. 17 October 1945, aldus: „Ongeveer drie à vier jaar
geleden heeft Dr. H. H. Kuyper tot mij gezegd bij een
samenkomst te zijnen huize in Den Haag: „Als de Chr.
Gereformeerden met ons Gereformeerden vereenigen wil-
len dan behoort „1905" geen struikelblok te zijn, want
dan nemen wij dat direct terug, aangezien wij daar hee-
lemaal geen belang meer bij hebben". Prof. Grosheide,
daarbij tegenwoordig, heeft dit toen mede bevestigd".

Men moet de betekenis van deze uitspraak van de
Professoren Kuyper-Grosheide niet onderschatten!

In de laatste jaren werd zeer zeker wel meer beweerd,
dat de verklaringen van 1905 en 1942 hun betekenis had-
den verloren en dat de gereformeerde kerken zich daar-
van konden distancieren. Maar men zei dat op grond
van de overtuiging, dat de materiele inhoud daarvan door
alle leden van die kerken werd aanvaard en dat iedereen
overtuigd was, dat die „materiele inhoud" reeds ten volle
in de belijdenis was uitgedrukt. Een expresse fixatie
daarvan in een aparte leeruitspraak was dus niet langer
noodzakelijk.

In de bewering van de genoemde professoren hebben
we evenwel met iets geheel anders te doen!

Deze werd immers uitgesproken voor vertegenwoor-
digers van kerken, die zich van de aanvang af met alle
macht tegen de verklaring van 1905 hadden verzet en
deze als in strijd met de confessie steeds radicaal hadden
verworpen! Wanneer deze professoren daarom tegen de
christelijke gereformeerden en hun kerken de boven ge-
citeerde verklaringen afleggen, heeft deze een ganz an-

meer van, maar laten zich wel vinden voor een proga-
dandareekje. De eerste acte is dan: de tegenstan-
ders rechtlijnig strijken, en dan zeggen: kijk
een, wat rechtlijnig.

En zo reddten ze dan de reputatie van Kuyper, ten-
minste op een gevaarlijk puntje. Verder zullen ze ook
degenen, die Kuyper op zijn goede punten verwerpen,
graag als medewerker aanvaarden. Als ze maar de
boel bij mekaar houden, en een beetje helpen opduwen
naar links.

Rechtlijnig gedaas. Op pag. 1 staat dan zo iets over:
wegen projecteren door de wildernis.

Maar dát gaat toch een beetje anders dan zó.

Recht-lijnig? Begrijpt deze auteur nu nóg niet, dat
de gemene-gratie-leer door haar voorkeur voor de
gratie-idee, een specimen van recht-lijnig den-
ken is?

Laat hem zijn keurig gestreken gracie-shirt dragen,
maar met zijn strijk-ijzerje afbliven van een ander,
hij met zijn: De Bakkeleende Kerk (The Tussling
Church).

Eén troostje: zonder het te weten verloochent de
man Kuyper zelf ook al. K. S.

KERKNIEUWS

(Om tijd en onnodige moeite te besparen, verzoekt
de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks
naar de administratie in Goes te zenden.)

Beroepen te:

Alblasserdam—Nieuw-Lekkerland, J. van Dijk te Gees.
Mussel, J. F. Heij te Hasselt.

Aduard en te Zuidbroek, H. J. Meyerink te Drogeham.

— ZENDING. De Part. Synode van Utrecht, kennis
genomen hebbende van de voorstellen van deputaten
der P.S. voor de zending, en van de uitspraken der clas-
ses Amersfoort en Utrecht-Breukelen, besloot het vol-
gende:

1. dat de kerken van de prov. Utrecht, bij de vervul-
ling van de zendingstaak door elke respectieve kerk,
voor zoveel deze arbeid samenwerking zal vereisen met
andere kerken, daartoe elkaar zullen zoeken, om zoveel
mogelijk daarmede samen te (blijven) werken;

2. dat de kerken door dezen elkaar opwekken om elk
voor zich diligent te zijn in de oriëntatie over deze za-
ken en de voorbereiding van daadwerkelijke (verdere)
zendingsarbeid;

3. dat depp. voor de zending der P.S. de opdracht ont-
vangen, alle gewenste en nodige gegevens van de zen-
dende kerken op te vragen, opdat de kerken van Utrecht
tot een verantwoorde beslissing kunnen komen over de
vraag: waar zij moeten gaan e.g. blijven arbeiden e.g.
steunen;

4. dat van de kerken in de prov. Utrecht voor het jaar
1952 tenminste f2.— per ziel wordt gevraagd voor de
eigenlijke zendingsarbeid (prediking van het Evangelie);

5. dat deze gelden gestort dienen te worden bij een
prov. quaestor voor de zending, waarvoor benoemd wordt:
br. H. Troostheide, Bilthoven (gironk. no. 59046);

6. dat na ontvangst van de benodigde gegevens uiter-
lijk de Part. Synode van Juni 1952 over de besteding
van deze gelden beslist, n.l. of de zending kerk van
Drachten of die van Zwolle daarmee gesteund moet wor-
den; of dat zij gereserveerd moeten (kunnen) worden
voor te beginnen zelfstandige zendingsarbeid door de
Utrechtse kerken;

7. dat dus slechts voor één jaar deze voorlopige be-

dero strekking! Zij betekent — indien ze oprecht gege-
ven werd en daar mogen we niet aan twifelen — een
duidelijke verzekering, dat men de daarin geformuleerde
„leer" niet als confessioneel-bindend beschouwt. Zij be-
tekent niets minder dan een formeel en materieel prijs-
geven van „1905"!

Maar zouden deze hoogleraren zo hebben gesproken,
indien zij van oordeel waren geweest, dat „1905" ten volle
een confessioneel-bindende uitspraak was? Zouden een
paar hoogleraren soms zo maar, op eigen houtje, 'n stuk
belijdenis prijsgeven?

Natuurlijk niet: zij spraken zó, zij konden zó alleen
spreken, omdat ze in de overtuiging leefden: de korte
verklaring van 1905 is geen belijdenis-geschrift, ze is
alleen een pacificatie-formule, die kan worden wegge-
daan, indien een pacificatie niet meer nodig is! En die
zelfs MOET worden weggedaan, indien ze een pacificatie
— b.v. tussen Gereformeerden en Chr. Gereformeerden
b.v. — in de weg zou staan!

Is het met al deze felten voor ogen niet volkomen ge-
rechtvaardigd, als we beweren, dat de verklaring van
1905 niet als een confessionele verklaring werd opgevat
en dat de inhoud daarvan niet als allen bindende kerkleer
werd beschouwd?

Hoe een paar jaar later, mede onder leiding van de
genoemde professoren, door een synode van de gerefor-
meerde kerken van dezelfde verklaring van 1905 kon wor-
den uitgesproken, dat ze een vertolking was van een
„godelijke waarheid" en dat ze tot iedere prijs moest
worden gehandhaafd, blijft één van de vele raadselen,
waarvan de afschuwelijke historie van het kerkelijk con-
flict van 1945/46 zo vol is.

Wat we zo omtrent de verklaring van 1905 vonden
kunnen we als volgt samenvatten:

10. Wie de kerk-historische situatie rondom 1905 ob-
jectief en eerlijk beziet moet toegeven, dat de stelling van
Prof. Lindeboom, de echt-reformatische stelling, deze n.l.
dat de sacramenten niet iets verzegelen dat in de sacra-
ments-gebruiker aanwezig is — wedergeboorte, inwen-
dige genade o.l.d. — MAAR de aan de kinderen der gelov-
igen gelijkelijk geschonken belofte van het genadever-

slissing geldt, en dat voor het jaar 1953 de situatie op-
nieuw onder de ogen dient te worden gezien, waarbij het
dan hopelijk duidelijk is geworden, of de Utrechtse ker-
ken wel of niet tot zelfstandige zendingsarbeid kunnen
overgaan;

8. dat er bij de kerken op aangedrongen wordt te gaan
arbeiten, dat de bijdragen voor de zending in 1953 nog
hoger worden dan voor 1952.

— BEVESTIGING EN INTREDE DS L. A. F. GOD-
SCHALK. Op de laatste Zondag van het jaar mocht de
kerk van Minnertsga, met die van Oude Bildtzijl, naar
jarenlange vacature vervuld zien door de bevestiging en
intrede van Dr. L. A. F. Godschalk.

De bevestiging geschiedde in de morgendienst in het
eigen kerkgebouw te Minnertsga, waar ook de kerkeraad
en gemeente van Oude Bildtzijl voor deze keer was ver-
gaderd. De dienst werd geleid door Dr. H. J. Schilder
van Utrecht, die Gods Woord bediende uit Joh. 10:2,
7c, 11a. Hij wees er op, dat bij mensen wel te spreken is
van singuliere gaven (art. 8 K.O.), maar nooit van een
singuliere mens of een singuliere predikant. Er is maar
één singuliere Herder, dat is de Here en Zijn Christus
Zelf. En nu laat de tekst ons zien, dat zelfs die enige,
singuliere, Herder Zich bij Zijn volk legitimeert naar de
algemene regel en de bekende orde. Hoeveel te meer zal
dit moeten geschieden, wanneer het gaat om het herder-
schap onder Christus. De weg daarheen kan een bijzon-
dere en ongewone zijn, art. 8 K.O., de ingang tot het
ambt zelf zal zijn glorie ontvangen, doordat 't gaat naar
de algemene, bekende, christelijke orde van het herder-
schap naar Schrift en Belijdenis, bevestigingsformulier
en kerkenordening. Dit werd verder aangewezen in de
tekst, die spreekt van de „Ordinaire legitimatie van de
singuliere Herder", die Zich legitimeert naar: 1e. de na-
tuurlijke, 2e. de boven-natuurlijke, 3e. de schriftuurlijke
orde; resp. in de drie gekozen tekstverzen.

Des namiddags 2 uur deed de nieuwe herder en leraar
zijn intrede te Minnertsga met een prediking over Matth.
4:12—17 en 23. Thema: Christus' prediking van het
evangelie des koninkrijks. Daarbij werd gewezen op: 1e.
de gelegenheid van de prediking; 2e. de Persoon van de
Prediker; 3e. de inhoud van het gepredikte.

Een prediking des Woords naar de gelegenheid des
tijds is volstrekt niet hetzelfde als een „gelegenheids-
prediking". Immers een prediking, die onderworpen is
aan een gelegenheid, en dus daarvan afhankelijk, houdt
daarmede op „prediking des Woords" te zijn. Indien wij
daarentegen het Woord Gods bedienen naar de gelegen-
heid des tijds, dan eist de prediking die gelegenheid des
tijds voor zich op, en brengt zij haar onder het gezag
van Gods Woord. (I) De prediking van Christus was
ook altijd naar de gelegenheid des tijds. Hijzelf koos die
gelegenheid niet, maar volgde daarvoor nauwkeurig de
prophetieën, om welke te vervullen Hij ook van de Vader
gezonden was. Wel waren de tijden en gelegenheden
onderworpen aan Zijn prediking, want Hij leerde met
macht. De eerste gelegenheid des tijds om het evangelie
des koninkrijks te prediken was Hem gegeven in het
Galilea der volken, de streek der heidenen. Hier was de
maatschappelijke en geestelijke ellende het grootst. In
deze duisternis zag het volk het grote Licht opgaan.
Toen Jezus alle gelegenheid des tijds naar de profetieën
vervuld had, heeft Hijzelf de tijden en gelegenheden op
aarde vermenigvuldigd, opdat het evangelie des konink-
rijks gepredikt zou worden tot aan de einden der aarde.
(II) Aangaande de Persoon van de Prediker werd ver-
wezen naar het opschrift boven het evangelie van Mat-
theus: Boek van de toledoth van Jezus Christus, de Zoon
van David, de zoon van Abraham. Toledoth betekent
meer dan een namenregister van een geslacht; het be-
treft ook de handelingen van een geslacht, waardoor
geschiedenis gemaakt wordt. Zo heeft de Friese verta-
ling de grondtekst ook opgevat als: Boek der geschie-
denis van Jezus Christus. Wees het zoon-zijn van Abra-

bond, volledig rechtsgeldigheid behield in de gerefor-
meerde kerken.

20. Dat van een strikte eis om de kinderen des ver-
bonds te houden voor kinderen die reeds wedergeboren
zijn of anders zeker wedergeboren zullen worden ook
geen sprake was. Men leze slechts de oordelen van Dr.
Th. Bos en Prof. Bouwman dienaangaande.

30. Dat het voor wedergeboren houden der kinderen,
waarover „1905" spreekt, algemeen als de formulering
van een gedragsregel, van een bejegeningssnorm werd
opgevat, zonder dat men dit voor wedergeboren-houden
accepteerde als de exponent, de consequentie, de concre-
tisering van de leer, dat de doop aanwezige inwendige
genade, of een alleen aan de uitverkorenen toekomende
belofte verzegelt.

40. Dat de Korte Verklaring van 1905 algemeen niet
als een in de kerken langzaam gegroeide, na langdurige
voorbereiding eindelijk zorgvuldig geformuleerde bej-
denis-uitspraak werd opgevat, doch alleen als een paci-
ficatie-formule ter geruststelling van conscienties, ter
afmijding van eenzijdigheid in de voorstelling van be-
paalde leerstukken en zo tot bewaring van eenheid en
rust was.

50. Dat deze verklaring wel is waar zacht, maar tege-
lijk ook nadrukkelijk een aantal specifiek kuyperiaanse
opvattingen afwees.

60. Dat men evenwel, bij een niet met de historie reke-
nende, strikt logische, interpretatie van de uitspraak
van 1905 inzake de onderstelde wedergeboorte, daarin
inderdaad de eis tot een werkelijk houden van alle kin-
deren der gelovigen voor reeds wedergeboren kinderen
kon lezen. In dat geval dook evenwel onafwendbaar de
scherpe tegenstrijdigheid op tussen „kop" en „staart"
van deze uitspraak, waarover boven werd gesproken.

C. V.

70) Ook Dr. B. Wielenga wijst er nadrukkelijk op, dat
de verklaring van 1905 in werkelijkheid een compromis
is geweest. Er zijn z.i. duidelijke sporen van een toegeven
uit liefde, zonder gelijkwaardige overwinning van het
waarheidslicht. Gewenschte Vertrouwing, p. 20/1.